

Kanttekeningen en berichten

Een tekening van Pieter Verbeeck

J. VERBEEK

In 1953 verwierf het Prentenkabinet een tekening voorstellende een gevecht tussen Oosterse ruiters, onder de naam A. Palamedesz (afb. 2). Deze tekening (potlood, 9,1 × 16 cm) is aan de achterzijde zwartgemaakt en is doorgetrokken, en was dus voor een prent gebruikt. Het bleek inderdaad, dat die prent nog bestaat, n.l. in de Prentenkabinetten van Dresden en Amsterdam (afb. 3). Gersaint (no. 354), Bartsch (deel II, no. 20) en Rovinski (no. 20, atlas 355) beschreven de ets als in de manier van Rembrandt. In het Rijksprentenkabinet is deze ets echter opgeborgen onder de naam Pieter Verbeeck¹. Ongewijfeld is deze toeschrijving, die ook Gerson overnam (C 1) juist². De voorstudie bevestigt dit door de overeenkomst met andere tekeningen van Verbeeck. Vooral het van achteren geziene paard is een bij hem geliefd en veelvuldig gebruikt element. De prent behoort tot de vroegste werken van Pieter Verbeeck, toen hij nog duidelijk onder de invloed stond van Rembrandt. De naar links vluchtende man is ontleend aan de ets 'Verkondiging aan de herders' van Rembrandt uit 1634 (afb. 1). Op de tekening is die ontleding nog eviderter dan op de prent. Gerson wees er reeds op dat Verbeeck de leeuwenjachten van Rembrandt gekend moet hebben. In het oeuvre van Pieter Verbeeck zijn het duidelijkst verwant met onze tekening twee gesigeneerde schilderijen, beide met Oosterse ruitergevechten. Een

Afb. 2. Pieter Verbeeck, Ruitergevecht (potloodtekening)

Afb. 1. Rembrandt, Vlucht naar Egypte (B. 44), detail
Verkondiging aan de herders.

daarvan bevindt zich in de collectie Jhr. Mr. Dr. E. A. van Beresteijn te Den Haag (Gerson A 8), het andere is in het Kaiser-Friedrich-Museum te Berlijn (Gerson A 2)³.

Het laatste schilderij is 1638 gedateerd. De overeenkomst wordt gevormd door een donkere, naar links oplopende strook, daarachter volgt een baan van licht, dan een groep strijdende ruiters en een bergachtig landschap. Ook hier links op de voorgrond een man met uitgestrekte armen.

Op beide schilderijen zijn de tulbanden niet met een pluim versierd, zoals de wegvlochtende man op de tekening die heeft. Deze pluim gebruikt Verbeeck echter in het volgende jaar, 1639, in een aantal prenten (Gerson C2, C3, C4, C5 en C6).

Links op de voorgrond tekende Pieter Verbeeck enige stukken hout en planten. Opvallend groot is de overeenkomst met de voorgrondspartij op een tekening in de Kunsthalle te Hamburg, voorstellende de Vrouw van Loth (Gerson B28). Ook deze tekening is doorgetrokken en van achteren zwartgemaakt. De ets is echter nog niet gevonden. De tekening is 1640 gedateerd.

Gerson is geneigd de prent met de ruiterslag vóór 1639 te dateren. De overeenkomst

Afb. 3. Pieter Verbeeck, Ruitervecht (Ets)

met de tekening uit Hamburg van 1640 en met de reeds vermelde leeuwenjachten van Rembrandt, die uit 1641 dateren, maakt een plaatsing in of kort na 1641 waarschijnlijk.

¹⁾ Waarschijnlijk is dit het exemplaar dat op de veiling van de nalatenschap van Hendrik van Maarseeven, 28 oktober 1793, door Yver werd gekocht. Pag. 92, no. 35: Een rencontre van Ruiters en Voetvolk, en een zittende herder in een Landschap, door L. Verbeeck. Ook deze andere zeldzame prent bevindt zich in het Rijksprentenkabinet. ²⁾ H. Gerson, Leven en Werken van Pieter Verbeeck, Bijlage III der Genealogie van het geslacht Van Beresteyn, 1940. ³⁾ Bij Gerson zijn beide afbeeldingen verwisseld.

Bij het aftreden van H. F. E. Visser

Met ingang van 1 januari 1956 heeft zich in het beheer over het Museum van Aziatische Kunst een ingrijpende wijziging voltrokken. Op die datum heeft de heer H. F. E. Visser zijn functie van conservator neergelegd en is hij opgevolgd door de heer J. Fontein. De bemoeienissen van de heer Visser met Oosterse kunst reiken ver terug. Reeds in 1912, nauwelijks 20 jaar oud, had hij contact gehad met deze kunsuitingen. Voorlopig echter ging toen zijn opleiding nog in geheel andere richting. Nadat hij in München de titel van Diplomingenieur behaald had, bekwaamde hij zich verder als architect en in het bijzonder als binnenhuisarchitect. Maar spoedig werd het hem duidelijk, dat zijn belangstelling en liefde toch vooral uitgingen naar de kunst van het Oosten. In 1916/17 had hij het Museum Het Prin-

cesshof te Leeuwarden ingericht en het jaar daarop mag men wel als het definitieve keerpunt in Visser's leven beschouwen. In dat jaar richtte hij met Mr. G. J. Verburgt de Vereniging van Vrienden der Aziatische Kunst op, waarvan Mr. H. K. Westendorp de eerste voorzitter werd. Deze vereniging zag het bijeenbrengen van een keur-collectie Asiatica als een zijner voornaamste opgaven. In ons land had als criterium bij het aanleggen van openbare verzamelingen van Aziatische zaken in hoofdzaak bevordering van van ethnografische kennis gegolden. De grote aesthetische waarden van de Oosterse kunst waren daarbij nauwelijks in het geding geweest. Van de betekenis van deze onvergankelijke waarden, die men zich in het Westen feitelijk eerst recht sinds het einde der vorige eeuw was bewust geworden, was het Bestuur van de jonge vereniging diep door-

drongen en bij de keuze der objecten was het juist de aesthetische kwaliteit, die men als norm deed gelden. Visser's aangeboren goede smaak en feeling voor kunstwerken kwamen hem nu bij uitstek van pas. Geen moeite was hem en enige voortvarende leden van het Bestuur te veel om die voorwerpen te verkrijgen, die aan de hoge criteria der aesthetiek voldeden. De resultaten van deze onverpoosde bemoeiingen, die plaats vonden in een wereld, waar de gestaag wassende vraag naar door de Vereniging gezochte zaken de concurrentie gaandeweg verscherpt had, zijn algemeen bekend. Men heeft de fraaie verzameling kunnen bewonderen, aanvankelijk in het Stedelijk Museum, waar de Vereniging enige ruimten verkregen had en men treft ze sinds 1952 aan in het Rijksmuseum, dat voor de inmiddels nog verder uitgebreide collectie zalen beschikbaar kon stellen, die een ruime en organisch bij de overige verzamelingen aansluitende opstelling waarborgden. Gedurende vele jaren hebben talrijke verzamelaars van Visser's adviezen mogen profiteren en dat het bezit in ons land juist in deze periode met menig voortreffelijk stuk werd uitgebreid, is niet zelden mede aan hem te danken geweest. In de grote publicatie „Asiatic Art in private collections of Holland and Belgium”, die hij in 1948 het licht deed zien, heeft hij zelf dit rijke bezit toegelicht en in bredere kring bekend gemaakt. Ook zijn geschriften in dag- en maandbladen, zijn tentoonstellingscatalogi en niet het minst ook het „Bulletin” der Vereniging en de catalogus van de verzameling, die in 1952 uitkwam, hebben aanzienlijk bijgedragen tot een verbreiding van de belangstelling voor de kunst uit het Oosten, die Visser steeds zo zeer ter harte is gegaan. Hij moge er van overtuigd zijn, dat allen die in gelijke zin voelen, hem voor zijn werk dank weten.

TH. H. L. S.